

De dadels van Willem*

C. Bolle, Vakgroep Onderwijskunde, Rijksuniversiteit Groningen

Willem K.B. Hofstee moet een gelukkig mens zijn: in 1987 heeft hij samen met J. Schaveling en K. B. Koster een adviesnota geschreven: *Beleidsanalytische Verkenningen, Onderwijsvoorrangsbeleid op schoolniveau*. In die nota wordt een heldere analyse gegeven van de mogelijkheden en de politieke haalbaarheid om het instrument outputbeoordeling in het onderwijsbeleid te gebruiken. Helaas verdween de nota bij zovele andere in een grote opbergkist. Nu echter is door de Commissie Allochtone Leerlingen in het Onderwijs dat werkstuk weer opgediept. Er is een aanvullende voorstudie bij geschreven door R. J. Bosker en ziedaar, het gedachtengoed van Willem K.B. Hofstee c.s. wordt onttrokken aan de papierversnipperaars en meegenomen in het adviespakket van de Commissie. Toch waarlijk een moment om blijmoedig gestemd te raken. Zeker wanneer in de nota *Ceders in de tuin*, geheel in de geest van de zorgvuldigheid die Hofstee steeds bepleit, staat: "Daarbij (nl. bij resultaatbeoordeling) is het dan wel noodzakelijk, dat de doelstellingen van het beleid, en dus de concreet gewenste resultaten daarvan, beschreven worden in realistische en voor de schoolpraktijk realiseerbare formuleringen", en ook "Daarbij wordt er vanuit gegaan, dat ervaringsgegevens van elders en kennis uit onderwijsonderzoek aangewend kunnen worden ter verbetering van de onderwijsresultaten". (*Ceders*, blz. 53)

En als Hofstee dan toch anno 1992, anders dan in 1987, de staf breekt over outputfinanciering, zou hij minstens moeten hebben opgemerkt, dat in de nota *Ceders* de term outputfinanciering niet eens voorkomt: er wordt alleen gesproken van resultaatbeoordeling en outputcontrole met een ultieme mogelijkheid van positieve en negatieve sanc-

ties. En dat beleidsinstrument heeft dan volgens de *Ceders* primair een stimulerende en corrigerende waarde.

Er is trouwens meer in het rapport *Ceders* dat Hofstee glimmend van genoeg in zijn leunstoel had kunnen doen verzinken. Bijvoorbeeld al, dat zijn sociaaldemocratische geestverwanten reeds zeer lang indoctrinatie verwerpelijk vinden. En ook in de *Ceders* (overigens zeker geen sociaaldemocratisch rapport!) wordt niet gekozen voor de 'allesgoed-en-wel-maar'-redenering. De definitie die op blz. 8 van *Ceders* wordt gegeven van de multiculturele samenleving geeft heel nadrukkelijk het respect en de tolerantie van culturen voor elkaars verschijningsvormen als wezensnoodzakelijk aan. Er is in hoofdstuk 2 van *Ceders* niet geprobeerd aan de hand van voorbeelden (monogamie, kindermishandeling e.d.) een nodeloze waardendiscussie aan te zwengelen. Er is in Nederland een rechtsstelsel en dat geldt zonder onderscheid voor iedere ingezetene binnen onze landsgrenzen. Bovendien hebben we een procedure met elkaar afgesproken om indien nodig elementen uit dat rechtsstelsel aan te kunnen passen aan veranderende maatschappelijke omstandigheden of veranderde inzichten. De vraag zou kunnen zijn of het aan kinderen leren dat we art. 1 van de Grondwet niet alleen bezitten, maar misschien ook wel moeten koesteren, indoctrinatie genoemd mag worden. Mogelijkerwijs spreekt *Ceders* in dit opzicht toch precies in lijn met wat Hofstee bedoelt als hij praat over de uiterst lastige operationalisatie van universele principes. "Over waarden vallen slechts discussies aan te gaan; opname in het verplichte curriculum is misplaatst" zegt Hofstee. Er moet echter m.i. wel (verplicht) ruimte in het curriculum zijn om überhaupt waarden en waardenstelsels aan de orde te stellen, anders wordt zelfs de discussie niet meer gevoerd.

De onappetijtelijke bijsmaak die WVC-sausjes kennelijk voor Hofstee bezitten, drijft hem naar een opmerkelijke vergissing. Hij brengt een onderscheid aan tussen 'publiek-onderwijskundige' en 'individueel-culturele' overwegingen bij het maken van keuzes voor vakken in een leerplan. Het is echter onjuist te veronderstellen, dat bij het aanbieden van keuzevakken, zelfs als dat talen zijn, alleen de toerustingsdoelstelling gold en geldt in het on-

* Vergelijk de dadels van Hassan uit de parabel in Minnebrieven van Multatuli "Hassan van Damaskus"

derwijs. Hij weet vast beter en zal dus ook begrip kunnen opbrengen voor het feit, dat als onderdeel van de culturele doelstelling van ons schoolsysteem best vraagafhankelijk onderwijs kan worden geboden in talen die voor leerlingen in de thuissituatie nog in levend gebruik zijn. Overigens kan in dat geval zeker mede van een toerustingsdoelstelling gesproken worden.

Een belangrijk aspect snijdt Hofstee aan bij het thema van de (re)allocatie van middelen die het gevolg is van *Ceders*. Mogelijk heeft hij daar wat snel en onzorgvuldig gerekend. Zijn conclusie lijkt te zijn, dat het huidige verschil in leerlinggewichten ten gunste van allochtone leerlingen vervalt, derhalve gaat er dus minder geld naar de allochtone doelgroep. Afgezien van het feit, dat *verdeling* van de middelen over de drie beleidssporen natuurlijk een kwestie van beleid is (daarbij is trouwens geen enkele bezuiniging aan de orde), valt gemakkelijk na te gaan, dat de halvering van de doelgroep 'achterstandsleerlingen' het percentage allochtonen onder de overblijvenden aanzienlijk doet toenemen. De maatregelen voor NT2 en voor allochtone levende talen zullen ook meer middelen naar allochtone doelgroepen doen vloeien. Het netto-resultaat van de herverdeling van middelen zal zeker zijn, dat er meer middelen terecht komen bij de zwakste leerlinggroep, namelijk de allochtone leerlingen.

De "sterk sociologische signatuur" van de commissie heeft volgens Hofstee geleid tot de verkeerde conclusie, "dat er geen reden is om aan te nemen dat onderwijsachterstanden worden beïnvloed door intelligentie". Nou valt in de samenstelling van de commissie het sociologengehalte nauwkeurig vast te stellen: dat was 25%. Maar misschien is dat naast slechts 12½% psychologen een in de ogen van

Hofstee onaanvaardbaar hoog percentage. In elk geval heeft het niet geleid tot de uitspraak die Hofstee de commissie toedicht. Op blz. 36 van *Ceders* staat namelijk letterlijk: "Uit het beschikbare materiaal tot nu toe blijkt dat er geen reden is om aan te nemen dat de onderwijsachterstanden van allochtone leerlingen worden beïnvloed door een gemiddeld lager intelligentieniveau dan bij autochtone leerlingen die in dezelfde omstandigheden verkeren". En dat is natuurlijk wel heel wat anders dan de onjuiste uitspraak die Hofstee de commissie aanwrijft.

Slot

Ik ben er erg verheugd over, dat Hofstee oordeelt, dat het merendeel van de commissievoorstellen voldoet aan de eisen van wijsheid, redelijkheid en fatsoen. Drie elementen ontrokken zich naar zijn mening daaraan: de mogelijkheden tot bezuinigingen, de outputfinanciering en het wekken van onterechte verwachtingen. Welnu:

- er zijn binnen de commissievoorstellen geen bezuinigingen aan de orde (er is zelfs een uitbreiding met 40 miljoen);
- er wordt in *Ceders* met geen woord gerept over outputfinanciering, alleen over outputcontrole, over resultaatbeoordeling;
- in het Woord vooraf bij *Ceders* heeft de commissie een sterke relativering van de invloed van de maatregelen al aan alle lezers voorgelegd (Zie *Ceders*, blz. 2 en 3).

De commissie heeft 'de samenleving geen knollen voor citroenen verkocht'. En er is wat dit betreft geen aanleiding voor Willem Hofstee om te zeggen dat zijn dadels twee keer groter zijn dan ze zijn.